

МАРОДЕРСТВО У МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ ТА КРИМІНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ**LOOTING IN THE INTERNATIONAL LAW AND CRIMINAL LEGISLATION OF UKRAINE**

**Кондратьєва В.В., студентка III курсу факультету адвокатури
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого**

У цій статті автором здійснено дослідження мародерства серед воєнних злочинів в нормах міжнародного та національного права в контексті визначення поняття, складу злочину, зміну підходу до розуміння в рамках потенційних змін до законодавства. Здійснено аналіз судової практики міжнародних установ, де поняття «мародерство», «крадіжка» та «грабіж» є взаємозамінними, проте в окремих міжнародно-правових актах виділено ознаки, характерні лише для злочину мародерства. На основі цього обґрунтовано актуальність вирішення проблемних аспектів щодо криміналізації міжнародних злочинів та злочинів міжнародного характеру в національному законодавстві, особливо в контексті повномасштабної війти в Україні. У зв'язку зі значною суспільною небезпекою воєнних злочинів автор робить висновок про потребу у з'ясуванні змісту мародерства та складу цього злочину. Досліджено підходи до криміналізації воєнних злочинів й визначено, що серед них український законодавець поєднує одразу кілька з них. Це дає змогу чітко визначити склад злочину мародерства у законі про кримінальну відповідальність у статті 432, аналіз якої допомагає порівняти два підходи: з точки зору міжнародного права та українського законодавства й виділити спільні та відмінні риси між ними. Окремо досліджено підхід до визначення поняття мародерства в міжнародному праві та Кримінальному кодексі України, визначено спільні та відмінні риси. Порівняння мародерства як військового злочину від злочинів проти власності, вчинених в умовах воєнного або надзвичайного стану дає змогу автору дійти висновку, що в національному законодавстві вони, є, відповідно, вузьким та широким законодавчим підходом до даного питання. У статті проаналізовано нещодавні зміни до Кримінального кодексу щодо диференціації відповідальності за мародерство у широкому сенсі. Із залученням думки правників розглядається проблематика термінології та розкриття підходів до кваліфікації кримінальних правопорушень, вчинених в умовах воєнного стану, а також недоліки законотворчості. Окремо розглянуто аспект майбутніх можливих змін у законі про кримінальну відповідальність та його відповідність нормам міжнародного права.

Ключові слова: воєнні злочини, мародерство, злочини проти власності, воєнний стан, посилення кримінальної відповідальності.

In this article, the author conducted a study of looting among war crimes in the norms of international and national law in the context of definition of the concept, composition of the crime, change of approach to understanding within the framework of potential changes to the legislation. The analysis of the judicial practice of international institutions where the concept of "looting", "pillage" and "plunder" is mutually replaceable, but in some international legal acts there are signs characteristic only of the crime of looting. On the basis of this, the urgency of addressing problematic aspects of the criminalization of international and international crimes in the national legislation is justified, especially in the context of a full-scale operation in Ukraine. In connection with the significant public danger of war crimes, the author draws a conclusion about the need to determine the content of the looting and the composition of the crime. Approaches to the criminalization of war crimes have been studied and it is determined that among them the Ukrainian lawmaker combines several of them at once. This makes it possible to clearly define the crime of looting in the criminal responsibility law in Article 432, which analyzes two approaches: From the point of view of international law and Ukrainian legislation, and to distinguish between the common and different features. The approach to defining the concept of looting in the international law and the Criminal Code of Ukraine has been studied separately, and common and distinct features have been defined. Comparison of marauding as a war crime from crimes against property committed under military or emergency conditions allows the author to conclude that in national legislation they are, respectively, a narrow and broad legislative approach to this issue. The article analyzes the recent changes to the Criminal Code regarding the differentiation of liability for looting in a broad sense. The article analyzes the recent changes to the Criminal Code regarding the differentiation of liability for looting in a broad sense. The problem of terminology and disclosure of approaches to the qualification of criminal offenses committed in the conditions of war, as well as shortcomings of law-making, is considered with the involvement of the opinion of the lawyers. The future of possible changes in the criminal liability law and its compliance with international law have been discussed separately.

Key words: war crimes, looting, crimes against property, war, strengthening of criminal responsibility.

Юридична доктрина визнає концепцію, яка серед величезної кількості правопорушень виділяє міжнародні злочини та злочини міжнародного характеру, що становлять надзвичайно серйозну суспільну небезпеку. Такі злочини є караними і, як зазначив І. І. Карпець, містяться в нормах, що складаються в результаті співробітництва між державами, міжнародними органами та організаціями, а саме в міжнародних угодах (конвенціях) або нормах національного кримінального законодавства згідно з такими угодами [1, с. 51]. В. П. Панов серед основних груп злочинів міжнародного характеру виділяє воєнні злочини, до яких, зокрема, відноситься мародерство [2, с. 15].

Мародерство походить від французького *maraudage* та перекладається як крадіжка продовольчих товарів військовослужбовцями [3, с. 232]. У нормах міжнародного гуманітарного права воно разом із пограбуванням та грабежем виступає взаємозамінними поняттями. Очевидно, що такий підхід призводить до правової невизначеності й відсутності єдності в розумінні кожного з цих понять в нормах міжнародного права. Це можна простежити в рішенні Міжнародного суду ООН у справі «Воєнні дії на території Конго» («ДРК проти Уганди»)

від 19 грудня 2005 р., яке постановляє, що Уганда «відповідає за акти мародерства, розкрадання та експлуатації природних ресурсів ДРК, які були вчинені членами Народних сил оборони Уганди на території ДРК» [4], окрім цього, Суд також окрім терміну «pillage» використовує «plunder» та «looting», які також перекладаються як «грабіж», тому це, дозволяє зробити висновок, що в міжнародно-правових нормах ці поняття є взаємозамінними й між ними існує незначна різниця, однак у зв'язку з предметом нашого дослідження в подальшому ми будемо використовувати саме термін «мародерство».

Нормативний акт, яким уперше було заборонено мародерство, стала Інструкція для керування діючою армією Сполучених Штатів (Кодекс Лібера) [5], однак на той час деталізації цей термін не отримав. Ряд Гаазьких конвенцій 1899 і 1907 рр., зокрема IV Конвенція про закони і звичаї війни на суходолі та додаток до неї: Положення про закони і звичаї війни на суходолі [6], Конвенція про закони і звичаї суходільної війни [7], Конвенція про бомбардування морськими силами під час війни (IX Гаазька конвенція) [8], містять положення яких забороняють мародерство в населених пунктах за будь-яких обставин. «Право Женеви»,

серед яких Конвенція про захист цивільного населення під час війни [9], Протокол II до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року [10] є унікальними за своєю природою, оскільки разом зі Статутом ООН вони є єдиними міжнародними договорами, участь у яких беруть усі держави, що є свідченням виняткової значущості їх норм і бажання держав співпрацювати в цьому напрямку, підтверджує їх належність до міжнародного співтовариства. Таким чином, заборона мародерства в низці нормативних актів міжнародного характеру, а згодом їх втілення в національних законах, прецедентному праві, військових статутах дає підставу стверджувати, що ця норма є частиною звичаєвого права [11].

Як бачимо, щодо криміналізації мародерства в міжнародному гуманітарному праві існує чітка позиція. Як вже зазначалося, мародерство є серйозним порушенням міжнародного гуманітарного права – воєнним злочином, який, окрім Женевських конвенцій та першого Додаткового протоколу, закріплений у Римському статуті. Таким чином, статут Міжнародного кримінального суду визначає його юрисдикцію, яка, зокрема, поширюється і на воєнні злочини, визначених Женевськими конвенціями від 12 серпня 1949 року. До таких злочинів відносяться знищення або захоплення майна ворога, крім випадків, коли таке знищення або захоплення зумовлене воєнною необхідністю, розграбування міста або населеного пункту, навіть якщо його захоплено штурмом [12]. Отже, традиційно мародерство охоплює привласнення природних ресурсів, майна як публічної, так і приватної власності без згоди власника такого майна.

Деталізований склад цього злочину міститься в документі Міжнародного кримінального суду «Елементи злочинів». Аналіз його положень дозволяє виокремити такі ознаки: 1) злочинець привласнив певне майно; 2) винуватець мав намір позбавити власника майна і належати його під приватне або особисте користування; 3) привласнення було беззгоди власника; 4) проведення відбувалося в контексті і було пов'язане з міжнародним збройним конфліктом; 5) винуватець був обізнаний з фактичними обставинами, що встановили існування збройного конфлікту [13, с. 17].

Таким чином, склад цього воєнного злочину охоплює коло суб'єктів, якими виступають комбатанти та цивільні особи, дії яких спрямовані на привласнення майна, що перебуває в публічній або приватній власності. Варто підкреслити, що відповідальність може наступити і за привласнення майна в законному порядку, наприклад, якщо особа придбала незаконно реквізоване майно на аукціоні [11]. Мародерство може бути вчиненом як організовано, повторно, а також як одиначне діяння, вчинене без згоди військового керівництва. Проблемним аспектом є вимога, щоб вилучене майно було для приватного або особистого використання. Як заявив Спеціальний суд у справах проти Сьєрра-Леоне у рішенні в справі Бріма, вимога «приватного або особистого користування» є необґрунтовано обмежувальною, а тому не повинна бути елементом цього злочину [11]. Безумовно, така умова звужує коло протиправних дій, особливо в тих випадках, коли складно відмежувати вигоду, яку отримують в ході збройного конфлікту уряд або повстанські групи, від особистого збагачення.

Женевські конвенції та перший Додатковий протокол зобов'язують держави вживати засобів щодо криміналізації та переслідування за вчинення порушень міжнародного гуманітарного права, особливо тих, що є серйозними порушеннями або воєнними злочинами. З метою забезпечення ефективного розслідування серйозних порушень МГП і притягнення всіх винних осіб до відповідальності держави повинні запроваджувати кримінальну відповідальність [14, с. 34]. Існує кілька підходів, за допомогою яких можна привести національну практику відповідно до того, як вимагають міжнародно-правові зобов'язання: 1) поділ кримінального права на військове та звичайне;

2) встановлення кримінальної відповідальності в узагальнених положеннях за порушення законів і звичаїв війни; 3) закріплення різних складів злочинів і кримінальної відповідальності за кожен з них; 4) поєднання підходів, зазначених вище; 5) безпосереднє застосування норм міжнародного права в національних судах [14, с. 36].

Для українського законодавства характерним є четвертий підхід. Звертаючись до національного законодавства, насамперед слід зазначити, що статтею 2 Закону України «Про оборону України» наша держава, обравши шлях відповідальної поведінки і міжнародного співробітництва у цій сфері, взяла на себе зобов'язання неухильно дотримуватися норм міжнародного гуманітарного права [15]. З цією метою був виданий наказ Міністерства оборони України «Про затвердження Інструкції про порядок виконання норм міжнародного гуманітарного права у Збройних Силах України», який повторює положення значної частини актів права Гааги та права Женеви, що вкотре підкреслює виняткове значення неухильного дотримання права збройних конфліктів. Інструкція відносить розграбування населених пунктів або місцевостей і власності противника, до заборонених методів і засобів ведення воєнних дій, що кваліфікується як серйозне порушення майнових прав, якщо воно не виправдане військовою необхідністю [16].

Згідно з принципом *lex specialis* (спеціальний закон має пріоритет над загальним) кримінальна відповідальність за порушення норм міжнародного гуманітарного права за законодавством України буде наступати відповідно до Кримінального кодексу, норми якого містять конкретні форми протиправних дій. Ч. 1 ст. 2 Кримінального кодексу України (далі Кримінальний кодекс України – КК) визначає єдину та достатню підставу кримінальної відповідальності – вчинення особою суспільно небезпечного діяння, яке містить склад злочину, передбаченого КК України [17].

Розділ XIX Особливої частини КК присвячений військовим кримінальним правопорушенням. Дефініція цього поняття міститься у ст. 401 КК і в цілому воно відповідає загальному визначенню кримінального правопорушення, сформульованого у ст. 11 кодексу, однак ми можемо виділити специфічні ознаки: 1) об'єктом цих злочинів є встановлений законодавством порядок несення або проходження військової служби; 2) суб'єкт цих злочинів відповідно до ч. 2 ст. 401 КК спеціальний – військовослужбовець, а також військовозобов'язаний та резервіст під час проходження зборів. Ними можуть бути військовослужбовці Збройних Сил України, Служби безпеки України, Державної прикордонної служби України, Національної гвардії України та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, Державної спеціальної служби транспорту, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, а також інші особи, визначені законом. Отже, для наявності складу будь-якого військового кримінального правопорушення потрібно встановити сукупність загальних ознак та спеціальних, визначених даною статтею [18].

Склад злочину мародерства віднесений законодавцем до військових кримінальних правопорушень. Відповідно до ст. 432 КК під мародерством розуміється «викрадення на полі бою речей, що знаходяться при вбитих чи поранених». Об'єкт цього злочину збігається з родовим об'єктом військових злочинів – встановлений законодавством порядок несення або проходження військової служби. Об'єктивна сторона мародерства передбачає вчинення дій, а саме викрадення речей у вбитих і поранених. Слід підкреслити, що під речима розуміється особисті речі вбитого чи пораненого, тоді предмети, які в подальшому можуть застосовуватися в бою, оскільки вони являють собою військові трофеї. У міжнародному праві під військовими трофеями розуміють захоплене у противника озброєння, військову техніку та інше військово майно (в тому числі обмундирування та медикаменти), яке може

використовуватися стороною, що їх захопила, тобто військовими, і воно є власністю держави, а не конкретного військовослужбовця. [19] Важливою ознакою є місце вчинення цього кримінально караного діяння – на полі бою, тобто місці, де ведуться або велись бойові дії, при чому не має значення, до якої армії належить вбитий чи поранений. Злочин вважається закінченим з моменту, коли винний отримав можливість розпорядитися вилученими речима на власний розсуд. Суб'єктивна сторона злочину характеризується прямим умислом і корисливим мотивом. Суб'єктом кримінального правопорушення, як вже також зазначалося, є військовослужбовець, а також військовозобов'язаний та резервіст під час проходження зборів. Отже, вчинення даного злочину військовослужбовцями, які не належать до української армії відповідно до ч. 2 ст. 401 КК, підлягає кваліфікації як кримінальне правопорушення проти власності або порушення законів та звичаїв війни (ст. 438 КК).

Порівнюючи розуміння поняття мародерства в КК України з нормами міжнародного гуманітарного права, насамперед зі Статутом Міжнародного Кримінального Суду, можемо помітити певну різницю. Згідно зі звичайними нормами права збройних конфліктів сформульована законодавцем конструкція злочину є рівнозначною розкраданню майна поранених, хворих та осіб, які зазнали корабельної аварії, чи мертвих, що відноситься до серйозних порушень міжнародного гуманітарного права [20]. Порівнюючи диспозицію ст. 432 КК, можемо дійти висновку, що визначена законодавцем протиправна форма поведінки в загальних рисах нагадує елементи відповідного злочину відповідно до статуту Міжнародного кримінального суду. Відрізняються дані норми суб'єктами вчинення злочину: в українському законодавстві мародерство є військовим кримінальним правопорушенням, відповідальність за яке несуть виключно військовослужбовці, військовозобов'язані та резервісти під час проходження зборів, тоді як норми міжнародного права передбачають, що суб'єктом можуть виступати як особи, які безпосередньо беруть участь у воєнних діях, так і цивільні. КК України обмежує місце вчинення даного кримінального правопорушення лише полем бою, тоді як міжнародне гуманітарне право місце вчинення злочину як обов'язкову обставину не визначає. Однак в розумінні міжнародно-правових норм привласнення майна, позбавлення власника майна повинне бути без згоди власника для особистого або приватного користування. У законі про кримінальну відповідальність такої умови не встановлено, оскільки те, що злочин вчиняється на полі бою, звужує коло осіб, які могли б бути потерпілими, й, відповідно, речей, які можуть бути викраденими. Таким чином, на нашу думку, можна пояснити підхід законодавця, який обмежує коло потерпілих, якими можуть бути вбиті чи поранені, а також речей, що можуть бути викрадені, – вони повинні знаходитися при потерпілих.

Однозначна позиція в розумінні мародерства в міжнародному гуманітарному праві та законі про кримінальну відповідальність є з приводу захоплення військових трофеїв, відповідальність за яке не передбачена, адже вони є власністю держави, а отже не можуть застосовуватися в особистому чи приватному використанні окремої особи.

Однак, якщо дослідити стрічку новин, можемо простежити тенденцію, що мародерством часто називають крадіжки, прив'язуючи так званих «мародерів» до дерев або ж пограбування, які вчиняють загарбники на окупованих територіях, чи навіть будь-яку крадіжку, скоєну в даний період, хоча відповідно до чинного законодавства про кримінальну відповідальність такі дії не являють собою склад злочину, передбаченого статтею 432 КК України.

Підсумовуючи викладене вище, не можемо не погодитися із думкою суддів Вищого антикорупційного суду України О. О. Кравчука та Д. Г. Михайленка, які заува-

жують, що український законодавець визначає мародерство у вузькому розумінні, тоді як, керуючись нормами міжнародного гуманітарного права, можемо зробити висновок, що склади злочинів, передбачених ч. 4 ст. 185, 186, 187, 189, доповнені кваліфікуючою ознакою «в умовах воєнного або надзвичайного стану» є мародерством у широкому значенні цього поняття, підтвердження цьому є в Законі України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за мародерство» [21]. Каталізатором змін у законі про кримінальну відповідальність став початок повномасштабної війни й постійно зростаюче число кримінальних правопорушень проти власності, особливо у зоні активних бойових дій. Окрім цього, санкція ст. 432 КК також зазнала змін: мінімальну межу покарання було збільшено з 3 до 5 років позбавлення волі.

Хочемо звернути особливу увагу на термінологію, яку вживає законодавець. У ст. 67 КК України «використання умов воєнного або надзвичайного стану» є обставиною, що обтяжує покарання, тоді як у кваліфікуючих ознаках ст. 185, 186, 187, 189 міститься вказівка на вчинення відповідних діянь «в умовах воєнного стану». Наразі у серед правознавців існує дві точки зору:

1) Виходячи з позиції *de lege ferenda* використання умов воєнного стану, тобто обтяжуюча обставина, характерна не для кожного злочину, вчиненого в цей період, а саме для тих кримінальних правопорушень, вчинення яких є пов'язаним з використанням відповідних умов. Кримінальні правопорушення проти власності в умовах воєнного стану інкримінуються в тому випадку, якщо їх скоєння мало місце, наприклад, в районах ведення бойових дій, окупації, проході військ, а також поза їх межами, коли такі дії вчиняються щодо осіб під час евакуації. Таку позицію обрав і законодавець, адже мета, відображена в супровідних документах до закону щодо посилення відповідальності за мародерство, передбачає, що нерідко зловмисники використовують військові дії агресора якраз задля безперешкодного заволодіння майновими цінностями. Відповідно, застосовувати відповідну обставину, що обтяжує покарання чи кваліфікуючу ознаку, коли немає будь-якого використання умов надзвичайного стану, для кримінальних правопорушень, вчинених в цей період, вбачається недоцільним.

2) Якщо взяти до уваги позицію *de lege ferenda*, відповідно до якої вказівка законодавця на вчинення окремих кримінальних правопорушень проти власності «в умовах воєнного чи надзвичайного стану» посилює відповідальність за будь-які вчинені у цей період кримінальні правопорушення, не зважаючи на те, чи особа безпосередньо використовувала умови воєнного стану під час їх скоєння. Останнє могло б мати місце, якби як кваліфікуюча ознака було вжито формулювання «використання умов воєнного стану» [22, с. 282-283].

Як бачимо, законодавець в частинах четвертих відповідних кримінальних правопорушень проти власності підкреслює істотне підвищення суспільної небезпечності мародерства саме в умовах воєнного або надзвичайного стану, а не тільки за умови вчинення аналізованих діянь з використанням умов воєнного або надзвичайного стану [23].

Варто звернути увагу, що, посиливши відповідальність за мародерство, Закон від 3 березня 2022 р. не вніс змін до ст. 190 КК за вчинення шахрайства в умовах воєнного чи надзвичайного стану. Однак основною проблемою є не відсутність диференціації при кваліфікації шахрайства за ч. 1 ст. 190 КК, коли воно вчинене в умовах воєнного стану, а також відсутність індивідуалізації покарання шляхом застосування як обставини, що обтяжує покарання, за п. 11 ч. 1 ст. 67 КК вчинення злочину з використанням умов воєнного або надзвичайного стану, оскільки це стосується лише злочинів, тоді як склад кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 190, згідно

з ч. 2 ст. 12 КК є кримінальним проступком. Таким чином, у даному випадку шахрайство, вчинене в умовах воєнного стану (ч. 1 ст. 190 КК), порівняно, наприклад, із крадіжкою, вчиненою в умовах воєнного стану (ч. 4 ст. 185 КК), є привілейованим складом кримінального правопорушення, адже санкції обмеження волі на строк до 3 років та позбавлення волі на строк від 5 до 8 років відповідно не відповідають суспільній небезпечності діянь і достатній диференціації й індивідуалізації покарання.

Отже, ми можемо чітко простежити зміну підходу законодавця щодо мародерства: якщо чинний КК пропонує надто вузьке поняття цього злочину, то нещодавній зміні до закону про кримінальну відповідальність дозволяють зробити висновок, що наявна тенденція до розширеного тлумачення цього поняття, що можна побачити в контексті проведеного аналізу норм міжнародного та національного права щодо відповідальності за мародерство. Таким чином, вважаємо за доцільне звернути увагу на проект Закону «Про внесення змін до Кримінального кодексу України та Кримінального процесуального кодексу України» №7290 (дата реєстрації: 15.04.2022) [24]. Законопроект має на меті привести положення кримінального та кримінального процесуального законодавства України у відповідність з міжнародного гуманітарного та кримінального права та встановити кримінальну відповідальність за міжнародні злочини. Також необхідність приведення КК у відповідність з нормами міжнародного права прямо закріплена у рішенні Ради національної безпеки та оборони України «Про надзвичайні заходи протидії російській загрози та встановити тероризму, підтримуваним Російською Федерацією» та в Угоді про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони.

Проектом Закону виключається із КК ст. 432, що передбачає відповідальність за мародерство, однак це не означає декриміналізацію цього діяння, яке охоплюється складом злочину, визначеного новою статтею 438-1 «Воєнні злочини проти власності», що передбачає більш суворі правові наслідки. У чинному КК відповідальність за воєнні злочини, які порушують норми звичаєвого, а не договірної права, відсутня, тоді як проект Закону закріплює її у ст. 438-1, положення якої аналогічні статті 8 Римського статуту, а також положенням Женевських конвенцій 1949 року та Додаткових протоколів до них. Слід звернути увагу, що таким чином злочин, що

охоплює склад мародерства, міститься в розділі XX Особливої частини КК, який передбачає відповідальність за кримінальні правопорушення проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку. Диспозицією воєнних злочинів проти власності охоплюється будь-яке умисне захоплення або пошкодження майна, якщо це не обґрунтовується військовою необхідністю і пов'язане зі збройним конфліктом міжнародного або неміжнародного характеру. У примітці до ст. 438-1 міститься визначення поняття захоплення майна як будь-якого обмеження або позбавлення власника такого майна (держави, фізичної чи юридичної особи) можливості здійснювати правомочності, які утворюють право власності щодо відповідного майна [24]. Вважаємо такі зміни доцільними, оскільки приведення КК у відповідність з міжнародно-правовими зобов'язаннями держави й забезпечення кримінального переслідування за міжнародні злочини є особливо актуальним для нашої країни в умовах війни. Окрім цього, нові склади кримінальних правопорушень охоплюють всі різновиди воєнних злочинів, що допоможе усунути колізію між певними нормами й забезпечить єдине розуміння ustalених термінів і визначення складів правопорушень відповідно до норм міжнародного права.

Висновки. За результатами аналізу міжнародних конвенцій і договорів, а також практики міжнародних судових установ і порівняння із підходом у національному законодавстві до визначення складу злочину мародерства, встановлено основні відмінності в підходах до розуміння цього питання: широкий та вузький, відповідно.

Останні зміни в Кримінальному кодексі у зв'язку з повномасштабним вторгненням в Україну зумовили потребу у вдосконаленні норм законодавства про кримінальну відповідальність і її диференціацію. Системний аналіз мародерства та злочинів проти власності, вчинених в умовах воєнного стану, дає змогу розмежувати склади цих злочинів за об'єктом, місцем, суб'єктом вчинення кожного з цих кримінальних правопорушень.

У дослідженні приділена значна увага проблематиці термінології в контексті внесених змін до закону про кримінальну відповідальність, а також аспекту диференціації й індивідуалізації кримінальної відповідальності. Розглянуто законопроект, який змінює підхід до криміналізації міжнародних злочинів в національному законодавстві у зв'язку з процесом євроінтеграції, а також його відповідність законам України та міжнародно-правовим зобов'язанням, що, однак, теж потребує доопрацювання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Карпец И. И. Преступления международного характера. М., 1979. 262 с.
2. Панов В. П. Міжнародне кримінальне право. М., 1997. 320 с.
3. Французько-український словник юридичних термінів / за заг. ред. проф. С. В. Ківалова, проф. Н. В. Петлюченко ; МОН України, НУ ОЮА. Одеса : Гельветика, 2016. 372 с.
4. Justice I. C. o. International Court of Justice Reports of Judgments, Advisory Opinions and Orders (Ppr) Case Concerning Armed Activities on the Territory of the Congo. United Nations, 2006.
5. Інструкція для керування діючою армією Сполучених Штатів (Кодекс Лібера) : Інстр. Сполуч. Штати Америки від 24.04.1863 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/840_057#Text
6. IV Конвенція про закони і звичаї війни на суходолі та додаток до неї: Положення про закони і звичаї війни на суходолі : Конвенція Україна від 18.10.1907 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_222#Text
7. Конвенція про закони і звичаї суходільної війни : Конвенція Королівство Нідерландів від 29.07.1899 р. : станом на 18 жовт. 1907 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_765#Text
8. Конвенція про бомбардування морськими силами під час війни (IX Гаазька конвенція) : Конвенція Королівство Нідерландів від 18.10.1907 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_766#Text
9. Конвенція про захист цивільного населення під час війни (укр/рос) : Конвенція Орг. Об'єдн. Націй від 12.08.1949 р. : станом на 8 лют. 2006 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text
10. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв збройних конфліктів неміжнародного характеру (Протокол II), від 8 червня 1977 року (укр/рос) : Протокол Орг. Об'єдн. Націй від 08.06.1977 р. : станом на 8 груд. 2005 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_200#Text
11. Customary IHL – Rule 52. Pillage. ICRC databases on international humanitarian law | International Committee of the Red Cross. URL: https://ihl-databases.icrc.org/customary-ihl/eng/docs/v1_rul_rule52#Fn_EF13E406_00005
12. Римський статут міжнародного кримінального суду : Статут Міжнар. судів від 17.07.1998 р. : станом на 16 січ. 2002 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text
13. The ICC Elements of Crimes– according to Art. 9(1) of the ICC Statute– are non-binding definitions adopted by consensus vote to assist the Court in its interpretation and application of Arts. 6, 7, and 8. ICC, Elements of Crimes, UN Doc. PCNICC/ 2000/ 1/Add.2, 2 November 2000; Stewart (n 12) 19.

14. Імплементация норм міжнародного гуманітарного права на національному рівні в Україні : звіт / Global Rights Compliance. Київ, 2020. 321 с.
15. Про оборону України : Закон України від 06.12.1991 р. № 1932-XII : станом на 3 серп. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text>
16. Про затвердження Інструкції про порядок виконання норм міжнародного гуманітарного права у Збройних Силах України : Наказ М-ва оборони України від 23.03.2017 р. № 164 : станом на 31 трав. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0704-17#Text>
17. Кримінальний кодекс України : Кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III : станом на 6 листоп. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
18. Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар : у 2 т. / за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. Т. 2 : Особлива частина / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін. 5-те вид., допов. X. : Право, 2013 1040 с.
19. Де закінчується збір трофеїв та починається мародерство пояснив адвокат. *Газета "Закон і Бізнес". Законодавство, влада, права людини*. URL: <https://zib.com.ua/ua/151141.html>
20. Customary IHL – Rule 156. Definition of War Crimes. *ICRC databases on international humanitarian law | International Committee of the Red Cross*. URL: https://ihl-databases.icrc.org/customary-ihl/eng/docs/v1_rul_rule156#Fn_21_60
21. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за мародерство : Закон України від 03.03.2022 № 2117-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2117-20#n11>
22. Мовчан Р. О. Аналіз законодавчого рішення про посилення кримінальної відповідальності за мародерство. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 1. С. 281–285.
23. Воєнний стан як обставина, яка впливає на кваліфікацію злочину та призначення покарання. *Pravo.UA. Юридична практика*. URL: <https://pravo.ua/voennyi-stan-ia-ak-obstavyna-ia-ka-vplyvaie-na-kvalifikatsiiu-zlochynu-ta-pryznachennia-pokarannia>
24. Проект Закону про внесення змін до Кримінального кодексу України та Кримінального процесуального кодексу України : № 7290 : станом на 15 квіт. 2022 р. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39449>